

מבט חזרה אל אחד המאורעות העיקריים של תשכ"ב: תלייתו של מנהל השואה

מידוע חייד אייכמן?

נאציות גלויות, בהן מסיתים הנואמים נגד היהודים. באמריקה הרומית פועלות תנועות אנטישמיות על פי המתכונת הנאצית הקלאסית, מתעללות ביהודים ואף הנהות מתמיכה גלויה או מוסתית של השלטון. כל זה נכון. אך לא בזה העיקר. המאבק היה עמוק יותר, ודברים הרבה יותר חשובים היו מוטלים על כפות המאזניים. יתכן שלא אייכמן עצמו ולא חוקריו, לא תובעיו, לא שופטיו ולא תלייתו הבינו זאת. אך דוקא רגעיו האחרונים יכולים לשמש מפתח להבנת עולמו של אייכמן — העולם שבו נדרשנו להילחם. את מי ייצג אייכמן? לכאורה, התשובות ברורות למדי: אייכמן ייצג את הנאציזם, את הרייך השלישי, את שיטת הפירורים, את הסיס, את שרות הבטחון, את הפתרון הסופי של שאלת היהודים. אולם נראה כי תשובות אלה אינן נכונות, או לפחות, אינן מדויקות. הרגעים האחרונים מצביעים בכיוון שונה במקצת.

מדוע לא, "חייד היטלר"?

אין דוקא אייכמן לא מת כי נאצי, זוהי, אולי, התגלית העיקרית של ליל המוות בכלא רמלה.

אין אדם משקר רגע לפני היתחור. כי ברגע זה, הוא בודד עם עצמו. כל ההסוואות, כל הקליפות החיצוניות, נושרות מימנו. ברגעים כאלה מתגלה ה"גרעין הפנימי, האדם האמיתי.

ברגע זה, שוב לא יכול היה אדולף אייכמן להשלות את עצמו כי דבריו ישיעו על גורלו האישי, הוא ידע כי גורלו נחרץ סופית. בעת המשפט ביקש, מן הסתם, להשפיע על פסק הדין, או לפחות למנוע את הוצאתו לפועל. אך ברגעיו האחרונים שוב לא חשב אלא על מקומו בהיסטוריה, על שמו בעולם לאחר מותו.

הוא ידע כי כל מלה היוצאת מפיו תירשם ותימסר לעולם. הוא ראה לפניו לא רק את הסוהרים ואת הכתבים הישראליים, אלא גם את כתבי העתונות העולמית, ובכללם כתב גרמני. אם כן, מדוע לא צעק: "עורי גרמניה — התפגרי יהודה!"? מדוע לא קרא בנושיתו האחרונה: "חייד היטלר!"? מדוע לא חזר על אימרתו המפורסמת, מימי השחיץ האחרונים של הרייך השלישי: "אני אקפוץ לקבר בשמחה, בידעי שחיטלתי חמשה מיליון יהודים!"?

בקיצור: מדוע לא התגלה אייכמן ברגע האחרון כנאצי אמיתי, כפי שהוא מוכר לנו מסרטי הוליבוד? לאייכמן הייתה המלה האחרונה — והמלה האחרונה לא היתה נאצית.

הוא לא התחרט

אולם המלה האחרונה גם לא היתה אנטינאצית. וזוהי התגלית השנייה של ליל הכות.

בשנתיים האחרונות של חייו שמע אייכמן תיאור מפורט ומזעזע של השואה. יום אחרי יום ישב בתא הזכוכית, שמע את הסיפורים המחרדים, בפעם הראשונה שמע כיצד נראה "הפתרון הסופי" מן הצד השני — מצד הנרדפים, מצד אותם שהסתכלו לתוך לועי המיקלעים של עוצבות המיבצע ושראו את תאיהם האנשים ממש. אנושים אחרים של הרייך השלישי, שעברו חיות דומות במשפטיהם, נשברו והתחרטו. אחדים מהם נתקפו שגעון דתי, נאבקו עם אלוהים וביקשו את רחמיו. לפני כמה שבועות הכריז שונט גרמני, בססקדינו על מפקד של עוצבת מיבצע, כי הנאשם חזר אל הדת והפך איש דתי אמיתי (הקהל כאולם פרץ בצחוק). במיקרים רבים לא היתה זאת העמדת פנים, אלא חזרה אמיתית.

אפשר היה לקחת כי מול העדויות המזעזעות על תוצאות מעשיו, יקרה משהו מעין זה גם לאדולף אייכמן, שגדל בבית פרוטסטנטי אדוק ביותר. או היינו כותבים עליו: "אייכמן התפתה בעורו לנאציזם. בתוך הרייך השלישי, שהיה כולו בית משוגעים, נהג גם הוא כמשוגע. אולם מאז עברו שנים רבות. גרמניה החלימה ממחלתה (לפחות למראית עין). אייכמן חי בארץ נורמלית. בישראל היה מנותק מן השרידים האחרונים של הנאציזם, לכדו בארץ זרה ועוינת. "בתנאים אלה שוב לא יכול היה להאמין ברייך שאינו קיים עוד, במנהיגים שכולם הלכו לעולמם. הנאציזם בראשו התנדף. נשאר אייכמן המקורי, בן המשפחה האדוקה והזעיר-בורגנית. איש זה התחרט על המעשים שעשה בימי הטירוף הנאצי. הוא הבין את המשמעות הנוראה של השפע חסרת-התקדים. ברגעיו האחרונים ביקש סליחה מן העולם ומן הקרובות."

צדיק גמור בעיני עצמו

אשר כבר היה גופו קשור, כאשר כבר היה חבל התלייה מונח על צווארו ממש, גילה אדולף אייכמן בטחון עצמי עילאי. הוא האמין בלב שלם בצידוקתו הגמורה והמוחלטת.

אמונה זו היתה מונומנטאלית ממש. הוא לא גילה פחד מפני המוות. ימים מעטים לפני מותו, כאשר ביקרה אצלו אשתו, היה לו הכוח הנפשי לחסם אותה, להרגיעה בתקפת שהוא עצמו לא האמין בהן. ברגעיו האחרונים עוד התלוצץ עם הקהל הקטן, שהתאסף במקום כדי לחוות בפירפירו האחרונים. אכן, בטחון עצמי מחריד ממש!

מה עלוב ניראה, לעומתו, הכומר רודף-הפרסומת, שהיה מוכן למכור בכסף טוב את פרטי שיחותיו עם אייכמן! ומה פלא שכומר זה לא הצליח לשנות את השקפת עולמו של אייכמן ולהביאו להתמסר לישו הנוצרי? אייכמן רחה את המחנה הצבוע, הסתפק בקביעה שהוא "מאמין באלוהים".

אם כן, מה מקורו בטחון עצמי מופלג זה? תיתכן רק תשובה אחת. הדבר חייב להאמר, אף שהוא כמעט לא יאמן: אייכמן האמין עד הרגע האחרון

כי **וד לא עברו** המישה חודשים מאז הוצא אדולף אייכמן להורג — וכבר ניראה הדבר כאילו קרה בעבר רחוק מאד. הגישה הכללית היא: "הדבר נעשה. הבה ונשכח את זה!" לא רק תליית אייכמן נשכחה בחפזון. קדחת-השיכחה מקיפה את כל הקשור בשמו של האיש. מי זוכר כיום כי הנה, זה עתה, התנהל בארץ משפט סנסציוני? מי מוכן לזכור את השואה? גם ונשלם — פרשת המשפט, פרשת ההתמודדות עם השואה, פרשת הוועד הלאומי. כאילו השתחרר סוף-סוף ממלאכה הכרתית אך מבחילה, פנה הגוף הלאומי, למחרת היום, באנחה של הקלה לעיסוקיו האחרים. בחברה הגונה שוב אין מזכירים את העניין. וזה מזור. כי בעת משפט אייכמן סברו הכל כי זהו הקאטארזיס הגדול, שיאפשר לעם לסגל לעצמו יחס נורמלי אל ההיסטוריה של השואה. אחרי וועד מטהר זה, כך

Eichmann tot!

Heute nacht hingerichtet

Er starb am Galgen

Tel Aviv, 1. Juni

Adolf Eichmann ist tot! um Mitternacht wurde der ehemalige SS-Obersturmbannführer im Gefängnis von Ramleh in der Nähe der israelischen Hauptstadt Tel Aviv hingerichtet. Das Urteil wurde durch Erhängen vollstreckt.

Die Hinrichtung Eichmanns, der am Tod von Millionen Juden schuldig ist, erfolgte nur wenige Stunden nach der Ablehnung des Gnadengesuchs durch Israels Staatspräsidenten Ben Zwi. Staatspräsident Ben Zwi: „Für die Taten dieses Mannes gibt es kein Pardon!“

Wie aus dem Gefängnis bekannt wurde, wurde die Hinrichtung von drei Henkern vollzogen. Niemand soll je erfahren, wer die Falltür unter dem Galgen auslöste. Außer den offiziellen Zeugen wohnten der Urteilsvollstreckung nur vier Pressevertreter bei — zwei Israelis und zwei ausländische Reporter, darunter ein deutscher. Weiter wurde aus dem Gefängnis bekannt, daß der Leichnam Eichmanns eine Stunde am Galgen hängenblieb, bevor der Gerichtsarzt den Tod bestätigte. Eichmann hatte vor seinem Tode in einer handschriftlichen Bittschrift an Staatspräsident Ben Zwi nach einem jeden Schuldigen gelehrt.

Schuldig am Tod von Millionen Menschen: Adolf Eichmann

תגובה גרמנית

כך דיווח נעל חתלייה, בכי טח שורות, העתון הנפוץ ביותר בגרמניה — בילדציטונג. בידעה מודגש כי אייכמן הפחיש עד הסוף כל אשמה. לדברי ישראלים, ששהו ב" אותו יום בגרמניה, לא הניב הציבור כלל על ידיעה. אזרחים הביטו על הכותרות באדישות.

סברו רבים, וימלו בני-הארץ לגשת אל פרטי השואה ללא בושה, ללא הסתייגות שנימית. שוב לא יהיה צורך לברוח מן השואה, להשכיח אותה בכוח בעיקר מלבות אלה שהיו דחוקים ממנה.

הנה, מסתבר שנשאר תסביך לאומי, נקודה רגישה שאין לגעת בה מבלי להכאיב. יתר מכך: נידמה כאילו התסביך עוד גבר, כאילו ההמירה הרגישות. מדוע?

אני סבור כי הדבר קשור בהוצאתו להורג של אייכמן. פרטי המאורע השאירו בלב הציבור רגש סתום שמשנה אינו בסדר. הרגשה מוזרה של אכזבה, של ארעיות. פה ושם מוצאת לה הרגשה זו ביטוי בשאלות מפורשות: "האם ניצחנו את אייכמן? או שמה ניצח הוא אותנו? שמה היתה לו המלה האחרונה?"

איראפשר להתחמק משאלות אלה. יש לנסות לענות עליהן. רגעיו האחרונים של אדולף אייכמן חשובים לגבי הבנת כל אותו מאבק שהחל במאי 1960, ושנפתים במאי 1962 — המאבק בין עם ישראל לבין אדולף אייכמן, הנציג המוסמך והמייצג הנאמן של הרייך הנאצי.

מי היה אייכמן?

אפשר לנמח את מהות המאבק הזה ואת תוצאותיו בצורה חלנארית. למשל: ניסיונו לשבור את אייכמן. הוא לא נשבר. לא בעת החקירה. לא בשעת המשפט. לא בחקירתו שתיווערב. לא בעת מתן מסקדין הסופי. ולא תחת חבל-התלייה. הוא החזיק מעמד, וזה כשלוננו. צעירים רבים בעולם, ואפילו בישראל, התרשמו כי אייכמן מת כגיבור, והדבר נחרת בזכרונם.

אז: ניסיונו לעורר את סלידת העולם מפני הנאציזם והאנטישמיות. רצינו ליצור מצב בו שוב לא יעז אדם להגדיר את עצמו כאנטישמי, מבלי לטבוע כים של בוז ושינאה. והנה מה קרה? חודשים מעטים אחרי תלייתו, מתקיימות במרכז לונדון איספות